

Numer 3/2017 (23)

29 września 2017

ISSN 2299-6966

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ wiejska

Aktualności

Wiedza

Opinie

Wydarzenia CDR

Prawo i podatki

Zarządzanie

Spółeczeństwo wiejskie

Otoczenie gospodarcze

Przedsiębiorczość rolna

CDR

E – biuletyn Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Szanowni Państwo,

Zapraszamy do zapoznania się z kolejnym numerem biuletynu „Przedsiębiorczość wiejska”.

W bieżącym numerze poruszane są następujące tematy:

Jak oceniać projekty gospodarcze? Mateusz Grojec, CDR O/Kraków	2
Merchandising - zasady układania warzyw i owoców. Mateusz Grojec, CDR O/Kraków	9
Czym jest metoda kasowa w podatkach? Mateusz Grojec, CDR O/Kraków	11
Aspiracje i plany edukacyjne młodzieży – uwarunkowania środowiskowe. Łukasz Jawny, CDR O/Kraków	14
Wpływ inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców. Michał Wnęk, CDR O/Kraków	17
Możliwości wykorzystania cieków i zbiorników wodnych na obszarach wiejskich. Waldemar Gorajczyk, CDR O/Kraków, Piotr Rachwał, UR w Krakowie	22
VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa na temat drobnych gospodarstw. Łukasz Jawny, CDR O/Kraków	25
Zachodnie nowatorskie "drogowskazy" na rzecz rozwoju rolnictwa w Polsce. Łukasz Jawny, CDR O/Kraków	27

Zachęcamy wszystkich Państwa do włączenia się w pracę nad biuletynem, poprzez przygotowywanie artykułów, zgłaszanie przykładów ciekawych inicjatyw, opinii, spostrzeżeń. Artykuły te mogą prezentować wszelkie zagadnienia dotyczące przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Mogą mieć one charakter ogólny, jak i odnosić się do Państwa regionu czy też do wykonywanej przez Państwa pracy i jej rezultatów. Tymczasem życzymy milej lektury!

Redakcja

Redakcja Mateusz Grojec	Dane kontaktowe (na te adresy prosimy przysyłać artykuły lub opinie): Mateusz Grojec, 12 424 05 25, m.grojec@cdr.gov.pl
Oprac. graficzne Mateusz Grojec	DZIAŁ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH CDR O/KRAKÓW

Jak oceniać projekty gospodarcze?

W warunkach gospodarki rynkowej, przy istniejącej konkurencji wiele przedsiębiorstw podejmuje inwestycje rzeczowe. Inwestowanie w rzeczowe składniki majątku pozwala na rozwój przedsiębiorstwa i wzrostu jego efektywności, Umożliwia również wprowadzenie nowych wyrobów czy unowocześnienie procesów produkcji.

W warunkach gospodarki rynkowej, przy istniejącej konkurencji wiele przedsiębiorstw podejmuje inwestycje rzeczowe. Inwestowanie w rzeczowe składniki majątku pozwala na rozwój przedsiębiorstwa i wzrostu jego efektywności, Umożliwia również wprowadzenie nowych wyrobów czy unowocześnienie procesów produkcji,

Podstawowe czynniki wpływające na efektywność inwestycji rzeczowych

Na efektywność inwestycji wpływa wiele czynników zarówno

w okresie opracowania projektu inwestycyjnego, jak jego realizacji i eksploatacji. Uwzględniając możliwości inwestycyjne przedsiębiorstwa, zasadność podjęcia projektu, prawidłowo opracowany harmonogram realizacji i eksploatacji inwestycji, efektywność przedsięwzięcia inwestycyjnego zależą także od takich czynników, jak:

CZAS

Im dłuższy okres realizacji i eksploatacji inwestycji, tym trudniej jest oszacować prawidłowo strumienie pieniężne zarówno po stronie wydatków, jak i przychodów. Strumienie pieniężne są przeważnie różnie rozłożone w czasie. Ich aktualna wartość w okresie podejmowania decyzji będzie wpływać na efektywność przedsięwzięć inwestycyjnych. Najkorzystniej było-

by, gdyby można było dokonywać wydatków jak najpóźniej w stosunku do osiągniętych przychodów. W rzeczywistości bywa odwrotnie. Dlatego istotne jest planowanie wydatków, by w poszczególnych etapach realizacji inwestycji w pełni wykorzystać stworzone moce produkcyjne.

Przeważnie inwestycja oznacza „zamrożenie” kapitału, którego zwrot nastąpi za jakiś czas. Jednocześnie pojawia się pewien element psychologiczny, wyrażający się w tym, że inwestor rezygnuje

z konsumpcji bieżącej na rzecz przyszłych korzyści. Ważne są zatem wysokości stóp procentowych przyjmowane do ustalania aktualnej wartości strumieni pieniężnych związanych z daną inwestycją.

RYZIKO

Ryzyko wzrasta wraz z wydłużaniem okresu przygotowania, realizacji i eksploatacji inwestycji. Rośnie bowiem ryzyko niezyskania planowanych przychodów (w wyniku niższych cen i mniejszej sprzedaży niż planowano). Mogą wzrosnąć także ceny czynników produkcji (nośników energii, koszty pracy), podatki. W długim okresie inwestor nie dysponuje dokładnymi informacjami co do wysokości cen czynników produkcji i wyrobów lub usług finalnych. Ryzyko związane jest także ze zmia-

Jak oceniać projekty gospodarcze?

ną struktury popytu, preferencjami w systemach podatkowych.

POZIOM NADWYŻKI FINANSOWEJ

Wysokość nadwyżki finansowej zależy od wysokości zysku netto i odpisów amortyzacyjnych. Kwota zysku pozostająca do dyspozycji przedsiębiorstwa zależna jest przy danym zysku brutto od konstrukcji podatku dochodowego. Im niższe obciążenia podatkowe, tym wyższa efektywność inwestycji. Na wysokość podatku można wpłynąć stosując przepisy dopuszczające dozwolony wzrost podwyżki stawek amortyzacji. Taki wpływ amortyzacji jest szczególnie ważny, gdy obowiązują wysokie stawki podatku.

Analizę opłacalności inwestycji rzeczowych zazwyczaj rozpoczyna się, wykorzystując tzw. proste metody oceny projektów inwestycyjnych. Metody te są używane przede wszystkim do wstępnej selekcji przedsięwzięć inwestycyjnych. Są one uproszczone z tego względu, że przepływy finansowe wyrażane są w wartościach nominalnych i nie uwzględniają zmian wartości pieniądza w czasie. Do najczęściej stosowanych prostych metod oceny projektów inwestycyjnych zalicza się:

- okres zwrotu nakładów,
- prostą stopę zwrotu.

Okres zwrotu nakładów

Czas niezbędny do odzyskania początkowych nakładów inwestycyjnych na realizację przedsięwzięcia z przepływów pieniężnych osiągniętych w kolejnych okresach (latach) funkcjonowania przedsięwzięcia nazywany jest okresem zwrotu. Okres zwrotu ustalany jest przez dodanie przepływów finansowych netto (wpływ – odpływ) osiągniętych w kolejnych latach jego funkcjonowania do początkowych nakładów

(wartości ujemne) na realizację przedsięwzięcia. Gdy nakłady zostaną zrównoważone przez skumulowane przepływy finansowe z kolejnych okresów, następuje, odzyskanie zainwestowanych nakładów. Czas, niezbędny na odzyskanie poniesionych nakładów, to okres zwrotu. Metoda okresu zwrotu pozwala na dokonanie wyboru spośród rozpatrywanych projektów inwestycyjnych takiego wariantu, który umożliwi najszybsze odzyskanie poniesionych nakładów. W przypadku, gdy przepływy pieniężne generowane przez inwestycję są jednakowej wielkości (w poszczególnych latach analizy) okres zwrotu (OZ) można obliczyć według wzoru:

$$OZ = I_0 / NCF_t$$

gdzie:

I_0 — początkowe nakłady inwestycyjne,

NCF_t — przepływy pieniężne netto w roku t (w jednakowej wysokości),

$t = 0, 1, 2, \dots, n$ — kolejny rok okresu obliczeniowego.

Wzór ten ma ograniczone zastosowanie, ponieważ może być stosowany tylko wtedy, gdy przepływy pieniężne generowane przez przedsięwzięcie w kolejnych latach są sobie równe. W praktyce, przy inwestycjach rzeczowych taka sytuacja występuje jednak rzadko.

Stosując kryterium oceny inwestycji według metody okresu zwrotu, należałoby wybrać inwestycję którą cechuje krótszy okres zwrotu. Jeżeli są to projekty wykluczające się (nie mogą być realizowane jednocześnie), to właśnie inwestycja powinna być realizowana.

Wadą tej metody jest nieuwzględnianie wartości pieniądza w czasie, dlatego często stosowaną modyfikacją podanej metody jest uwzględnianie dochodów pieniężnych w wartościach dyskontowanych. Taka metoda oceny opłacal-

Jak oceniać projekty gospodarcze?

ności inwestycji rzeczowych nazywana jest wtedy zdyskontowanym okresem zwrotu. Zdyskontowany okres zwrotu jest metodą pokrewną, przy czym przepływy pieniężne są dyskutowane przyjętą stopą procentową, a dopiero potem kumulowane.

Kolejną wadą okresu zwrotu jest pomijanie przepływów finansowych występujących po okresie zwrotu nakładów na przedsięwzięcie. Może się zdarzyć, że zostanie odrzucony projekt, którego okres zwrotu jest relatywnie dłuższy, ale później generuje wysokie (dodatnie) przepływy pieniężne netto. Czyli nie użyjemy informacji o całkowitej efektywności inwestycji, a jedynie o płynności nakładów. Preferuje się inwestycje zapewniające szybki zwrot poniesionych nakładów, a więc inwestycje przynoszące w krótkim czasie wysokie wpływy. W warunkach gospodarki ustabilizowanej takie wartościowanie może prowadzić do wyboru mniej korzystnych projektów.

Metoda może być przydatna w gospodarce niestabilizowanej, kiedy jest wysoka inflacja, gdy trudno określić precyzyjnie warunki działania przedsiębiorstwa w długim okresie.

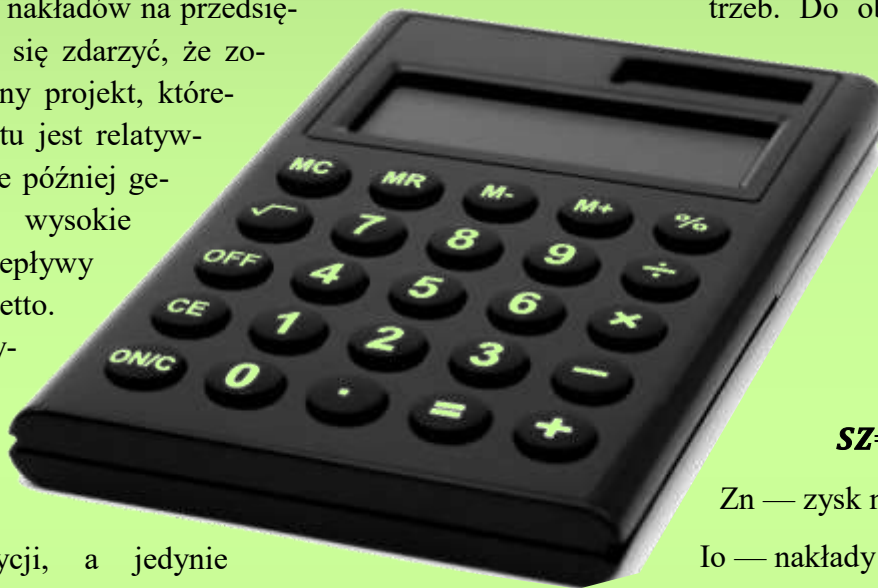
Zaletą metody okresu zwrotu jest prostota obliczania oraz informacja po jakim czasie inwestor odzyska zainwestowane nakłady. Metoda ta nie powinna być jedynym stosowanym narzędziem decyzji inwestycyjnych należy ją łączyć z innymi metodami.

Prosta stopa zwrotu

Ocenę przedsięwzięć inwestycyjnych przeprowadzić można także, wykorzystując metodę prostej stopy zwrotu. Stopa zwrotu (zysku) określa stosunek rocznego zysku do wartości kapitału służącego sfinansowaniu początkowych nakładów inwestycyjnych. Metoda ta jest modyfikowana w zależności od potrzeb. Do obliczenia stopy

zwrotu (SZ) służy formuła:

gdzie:

$$SZ = Zn / Io$$

Zn — zysk netto (roczny),

Io — nakłady inwestycyjne.

Projekt powinien zostać zaakceptowany, jeżeli wyliczona stopa zwrotu jest wyższa od stopy zwrotu wymaganej przez inwestora. Według metody stopy zwrotu, najlepszy jest ten z projektów, który charakteryzuje się najwyższą stopą zwrotu.

Jako metoda prosta stopa zysku nie uwzględnia wartości pieniądza w czasie. Poza tym wadą metody jest przyjmowanie jako kryterium oceny inwestycji księgowego zysku netto, który może znacznie różnić się od strumieni pieniężnych generowanych przez projekt.

Zaletą metody jest prostota i łatwość obliczania. Metoda obejmuje wszystkie przepływy pieniężne, tj. z całego okresu eksploatacji inwestycji. Powinna być stosowana łącznie z metodami dyskontowymi.

Jak oceniać projekty gospodarcze?

Dyskontowe metody oceny opłacalności przedsięwzięć

Dyskontowe metody oceny opłacalności przedsięwzięć inwestycyjnych pozwalają wyeliminować wady metod omówionych poprzednio: metody okresu zwrotu oraz stopy zwrotu. Wspólną cechą dynamicznych kryteriów oceny inwestycji jest uwzględnianie zmiennej wartości pieniądza w zależności od rozłożenia w czasie strumieni pieniężnych związanych z badaną inwestycją. Do tego celu wykorzystuje się technikę dyskonta, która pozwala porównać strumienie wpływów i wydatków realizowane w różnych okresach, wyrażając je w wartości bieżącej (czyli zaktualizowanej na moment przeprowadzenia oceny). Dzięki zastosowaniu dyskonta możliwe jest objęcie analizą całego okresu funkcjonowania przedsięwzięcia (czyli jego realizacji, budowy oraz eksploatacji obiektu). Stosowanie mierników dyskontowych jest działaniem skomplikowanym, wiąże się z wieloma poważnymi trudnościami praktycznymi. Sprowadzają się one m.in. do:

- oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych - prognoza przepływów pieniężnych, ma fundamentalne znaczenie. Opracowanie takiej projekcji wiąże się ze zbudowaniem całego planu rzeczowego i finansowego przedsięwzięcia
- ustalenia okresu prognozy
- określenia tzw. wartości rezydualnej (wartości przedmiotu w momencie jego odsprzedaży)
- oszacowania stopy dyskontowej (kosztu kapitału), koniecznej do zaktualizowania wartości przepływów pieniężnych
- stopa procentowa jest ceną płaconą przy pożyczaniu kapitału, a w przypadku kapitału własnego jest to nadzieja inwestora na uzyskanie zysków kapitałowych

• najlepiej byłoby wziąć inwestycję o porównywalnym ryzyku i ustalić jaką ma ona stopę zwrotu i ją przyjąć za stopę dyskontową do rachunku

Jest to zarazem proste i karkołomnie trudne. Bo co to znaczy porównywalne ryzyko i skąd wziąć tą stopę zwrotu? Najczęściej stosowanymi w praktyce metodami dyskontowymi w ocenie opłacalności projektów inwestycyjnych są metody:

- bieżącej (zaktualizowanej) wartości netto (NPV),
- wewnętrznej stopy zwrotu (IRR).

Metoda wartości bieżącej (zaktualizowanej) netto (zwana w literaturze angielskiej net present value — NPV) zaliczana jest do podstawowych i chyba najważniejszych kryteriów wykorzystywanych do podjęcia decyzji o rozpoczęciu realizacji lub odrzuceniu danego projektu inwestycyjnego.

Jest jedynym kryterium oceny projektów inwestycyjnych w pełni zgodnym z podstawowym celem działalności przedsiębiorstwa, czyli uzyskaniem efektywności sprzyjającej interesowi zarobkowemu właścicieli.

Zaktualizowaną wartość netto definiuje się jako obecną wartość wszystkich wpływów i wydatków związanych z realizacją i eksploatacją projektu. Wartość tę otrzymuje się poprzez zdyskontowanie, oddzielnie dla każdego roku (lub podokresu), różnicy między wpływami i wydatkami pieniężnymi przez cały okres życia projektu przy określonym poziomie stopy dyskontowej, a następnie zsumowanie tych wielkości. Wartość WBN można wyliczyć, wykorzystując następującą formułę:

$$WBN = NCF_0 \times a_0 + NCF_1 \times a_1 + NCF_2 \times a_2 + \dots + NCF_n \times a_n$$

Jak oceniać projekty gospodarcze?

Rok	NCF 1 (w PLN)	NCF 2 (w PLN)	Współczyn- nik dyskontowy (a) dla $r = 10\%$	Zdyskonto- wane NCF 1	Zdyskonto- wane NCF 2
0	-2000	-1500	1000	-2000	-1500
1	600	400	0,909	545,4	363,6
2	900	300	0,826	743,4	247,8
3	800	600	0,751	600,8	450,6
4	1000	800	0,683	683	546,4
5	900	700	0,621	558,9	434,7

gdzie:

NCF_t — występujący w danym roku przepływ pieniężny netto (netcashflow), stanowiący różnicę wpływów i wydatków pieniężnych związanych z inwestycją i jej eksploatacją,

a_t — adekwatny dla danego roku współczynnik dyskontowy, właściwy dla przyjętego poziomu stopy dyskontowej,

r — stopa dyskontowa,

t = 0, 1, 2, ..., n — kolejny rok okresu obliczeniowego

W przypadku zastosowania tego kryterium do oceny projektu inwestycyjnego, inwestycję należy zaakceptować, jeżeli NPV jest wyższa od zera lub co najmniej równa zero.

Dodatnia (lub równa zero) wartość bieżąca netto oznacza, że stopa rentowności analizowanego przedsięwzięcia jest wyższa (równa) od przyjętej stopy granicznej (wymaganej przez inwestora stopy zwrotu), określonej przez przyjętą do rachunku stopę dyskontową.

Ujemna NPV świadczy natomiast o niższej od granicznej stopie rentowności przedsięwzięcia, co z kolei oznacza, że nie zapewnia ono osiągnięcia zakładanych efektów. Projekt powinien być zatem odrzucony jako nieracjonalny z punktu widzenia inwestora.

Spośród rozpatrywanych różnych wariantów inwestycyjnych należy wybrać ten, dla którego NPV jest najwyższa.

Wykorzystanie metody wartości zaktualizowanej netto do oceny efektywności przedsięwzięć inwestycyjnych zaprezentujemy na przykładzie

Przedsiębiorstwo rozważa dwa wzajemnie wykluczające się projekty inwestycyjne. Stopa dyskontowa wynosi 10% w skali roku. Rozkład przepływów pieniężnych tych projektów zamieszczono w tablicy 1

$$NPV_1 = -2\,000 + 545,4 + 743,4 + 600,8 + 683 + 558,9 = 1\,131,5$$

$$NPV_2 = -1\,500 + 363,6 + 247,8 + 450,6 + 546,4 + 434,7 = 543,1$$

Jak oceniać projekty gospodarcze?

A więc: przy stopie dyskontowej w wysokości 10% wartość bieżąca netto projektów 1 i 2 wyniesie odpowiednio: 1 131,5 PLN i 543,1 PLN. Ponieważ są to projekty wzajemnie się wykluczające, to inwestor powinien realizować przedsięwzięcie pierwsze.

Poziom NPV zależy, z jednej strony, od wielkości i rozłożenia w czasie przepływów pieniężnych netto, z drugiej natomiast od przyjętej do obliczeń stopy dyskontowej. Wyższymi wartościami tej stopy odpowiadają przy tym niższe współczynniki dyskontowe at . Dlatego też podniesienie poziomu stopy dyskontowej spowoduje obniżenie zaktualizowanej wartości przepływów pieniężnych w kolejnych latach badanego okresu.

W przypadku projektów typowych, przy stopie dyskontowej równej 0, wartość bieżąca netto jest równa sumie nominalnych (nie zdyskontowanych) przepływów pieniężnych netto. Natomiast, jeśli stopa dyskontowa dąży do nieskończoności, to wartość zaktualizowana netto zmierza do wartości przepływu pieniężnego występującego w okresie 0.

Jeżeli zatem stopa dyskontowa zmienia się od 0 do nieskończoności, wartość bieżąca netto projektu 1 zmienia się od +2200 PLN⁸ do -2000 PLN. Przy pewnej wartości stopy dyskontowej NPV wynosi 0 (suma wartości zdyskontowanych przepływów netto jest równa zeru). Taką stopę nazywa się wewnętrzną stopą zwrotu.

Technika ta, dzięki zastosowaniu właściwej stopy dyskontowej i respektowaniu założeń dotyczących podobnego czasu funkcjonowania porównywalnych projektów, umożliwia ocenę wszelkich projektów (typowych, nietypowych, odwrotnych do typowych). Oczywiście wybierany jest ten, który charakteryzuje się największą wartością NPV.

Mankamentem tej metody jest trudność z wyborem odpowiedniego poziomu stopy dyskontowej. Tymczasem, wybór ten ma istotne znaczenie dla racjonalności wyników rachunku opłacalności (jest silnie uzależniona od przyjętej stopy).

Ponadto wadą metody WBN jest brak informacji o poziomie ryzyka, które niesie ze sobą zmiana stopy dyskontowej, a tym samym informacji dotyczących wielkości marginesu bezpieczeństwa.

Wewnętrzna stopa zwrotu (ang. internal rate of return — IRR) jest drugą spośród najczęściej stosowanych metod dyskontowych dla oceny przedsięwzięć inwestycyjnych.

IRR jest taką wartością stopy dyskontowej, przy której wartość bieżąca przyszłych przepływów pieniężnych netto jest równa zeru ($NPV = 0$).

Inaczej mówiąc, wewnętrzną stopą zwrotu jest taką stopą dyskontową, przy której zaktualizowana wartość wpływów pieniężnych równa się zaktualizowanej wartości wydatków pieniężnych. Wewnętrzna stopa zwrotu wyznacza więc dokładną (rzeczywistą) stopę rentowności ocenianego projektu inwestycyjnego i w związku z tym jest kryterium bardzo praktycznym, gdyż umożliwia porównanie efektywności inwestycji z przyjętą minimalną (graniczną) stopą rentowności. Dla dowolnego projektu IRR obliczana jest poprzez rozwiązanie następującego równania:

$$NCF_t \cdot ni=0 \times 1 (1+IRR)^t$$

Obliczenie IRR jest czynnością proceduralnie dość złożoną. Najczęściej rozwiązanie tego równania następuje przy użyciu programu komputerowego (arkusz kalkulacyjny), kalkulatora finansowego (funkcja finansowa IRR) lub metodą kolejnych przybliżeń.

Jak oceniać projekty gospodarcze?

Kalkulacja IRR przebiega w następujących etapach:

- przygotowujemy tabelę przepływów pieniężnych,
- zakładamy prawdopodobny poziom stopy dyskontowej, przy której NPV byłaby zbliżona do zera,
- obliczamy dla tego poziomu stopy dyskontowej wartość zaktualizowaną netto (NPV),
- gdy NPV jest większa od zera, obliczenia powtarzamy, zmieniając odpowiednio wartość stopy dyskontowej,
- gdy nadal NPV jest większa od zera, w dalszym ciągu podwyższamy stopę dyskontową aż do otrzymania NPV mniejszej lub równej zero,

Gdy ujemne i dodatnie wartości NPV, obliczone dla różnych poziomów stopy dyskontowej, zbliżone są do zera, można precyzyjnie ustalić IRR, wykorzystując następującą formułę:

$$IRR = r_1 + \frac{NPV(r_1)}{NPV(r_1) - NPV(r_2)} \times (r_2 - r_1)$$

gdzie:

r_1 — stopa dyskontowa niższa dla $NPV > 0$, r_2

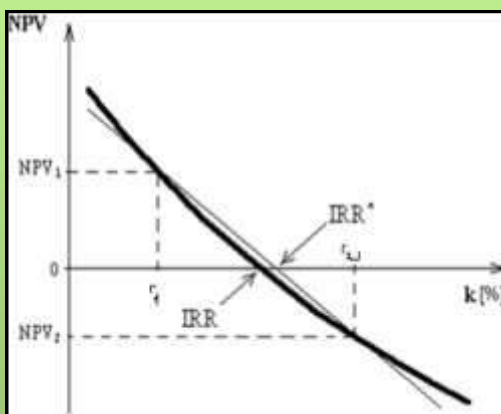
— stopa dyskontowa wyższa dla $NPV < 0$, $NPV(r_1)$, $NPV(r_2)$ — wartość zdyskontowana netto dla niższego i wyższego poziomu stopy dyskontowej (w przypadku $NPV(r_2)$ przyjmujemy wartość bezwzględną).

Stopy r_1 i r_2 nie powinny różnić się więcej niż o jeden punkt. Przy większej różnicy nie uzyskamy realistycznego wyniku, ponieważ powiązanie między poziomem stopy dyskontowej a poziomem WBN nie ma charakteru liniowego.

W przypadku IRR nie można rozpatrywać poszczególnych projektów osobno, a następnie oceniać łącznie ich efektywności ($WSZ(A+B) \neq WSZ(A)+WSZ(B)$). W tej sytuacji trzeba analizować wszystkie potencjalne warianty. Ponadto, w projektach o niekonwencjonalnych strumieniach pieniężnych netto można niekiedy uzyskać kilka wartości wewnętrznych stóp zwrotu, z których żadna nie ma ekonomicznej interpretacji.

Mateusz Grojec

CDR O/Kraków

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie organizuje w terminie 6.11– 18.12 2017 r. szkolenie internetowe dla doradców rolnych pt. „*Finanse przedsiębiorcy wiejskiego: biznesplan, analiza finansowa, źródła finansowania działalności*”.

Rekrutacja na szkolenie jest już zamknięta w związku z osiągnięciem limitu uczestników.

Osoby, które prześlą zgłoszenie na to szkolenie, a nie zostaną zakwalifikowane do udziału w e-learningu w w/w terminie, wezmą udział w drugiej edycji szkolenia uruchomionej na początku 2018 r.

Merchandising - zasady układania warzyw i owoców

Praktycy wypracowali szereg zasad dotyczących prawidłowej ekspozycji warzyw i owoców na stoisku handlowym, które wydatnie mogą wpłynąć na wielkość sprzedaży. Mogą one znaleźć zastosowanie zarówno w sklepie, jak i na targowisku.

Praktycy wypracowali szereg zasad dotyczących prawidłowej ekspozycji warzyw i owoców na stoisku handlowym, które wydatnie mogą wpłynąć na wielkość sprzedaży. Mogą one znaleźć zastosowanie zarówno w sklepie, jak i na targowisku.

Zasada nr 1 - tzw. „obfitość świeżości”

Podstawową cechą, którą należy wykorzystać w przypadku owoców i warzyw to tzw. „obfitość świeżości”. Dlatego też jednym z najlepszych miejsc na eksponowanie owoców i warzyw jest strefa bezpośrednio za wejściem w obszar sprzedaży. Co ciekawe, w większych sklepach czynnikiem, który ma wpływ na umiejscowienie tej kategorii na początku drogi Klienta przez sklep jest możliwość rozbudzenia apetytu poprzez warzywa i owoce, również na inne grupy towarowe.

Zasada Nr 2 - Prezentacja warzyw i owoców

Warzywa i owoce powinny być eksponowane w pojemnikach lub średnio głębokich skrzynkach umieszczonych na stabilnym stojaku lub regale. Ekspozytory powinny być pochylone pod kątem zapewniającym klientowi obserwację całej powierzchni towaru umieszczonego w pojemniku. Najlepszym kolorem pojemnika lub skrzynki jest kolor zielony. Daje on wrażenie świeżości i bliskości z naturą, a w przypad-

ku takich warzyw jak marchewka, pietruszka uzupełnia nienaturalny brak liści czy naci.

Wykorzystajmy każdą przestrzeń naszego stanowiska na ekspozycję towaru. Stosujmy układ kaskadowy a towary na powierzchniach płaskich układajmy w piramidy (jeżeli jest taka możliwość np. owoce) lub układajmy w zwarte

kompozycje. Należy uzupełniać na bieżąco braki w eksponowanym towarze. Wskazane jest oddzielenie miejsce wydawania towaru od inkasowania należności.

Zasada Nr 3- Przemienność kolorystyczna

Duże kontrasty kolorystyczne warzyw i owoców eksponowanych obok siebie wpływają pozytywnie na odbiór wizualny stoiska, przyciągając wzrok potencjalnych klientów.

Zasada Nr 4- Czystość ekspozycji

Szczególnie dotyczy to warzyw ziemnych: kartofli, marchwi, selera czy pietruszki, z których cały czas obsypuje się ziemia. Bardzo negatywnie oddziałują na kupującego piasek i grudki ziemi na warzywach, zakurzone i zapiaszczone pojemniki oraz resztki łupinek, liści czy ogonków na półkach.

Merchandising - zasady układania warzyw i owoców

Zasada Nr 5 - Grupowanie poszczególnych warzyw i owoców.

Praktycy, dzięki swojemu wieloletniemu doświadczeniu ustalili jakie warzywa i owoce powinny znajdować się obok siebie, aby zmaksymalizować wielkość sprzedaży. Zasady te zostały wskazane w tabeli nr 1 (kolejna strona)

Zasada Nr 6 - Jak powinny wyglądać prezentowane warzywa i owoce?

Zróżnicowanie kształtów, kolorystyki owoców i warzyw warunkuje odmienny sposób ich prezentowania poprzez podkreślanie różnych cech ich wyglądu np.:

- pomidory ogórki i papryka powinny się błyszczeć, gdyż z natury mają gładką powierzchnię
- arbuzy i melony powinny przynajmniej w części ekspozycji być prezentowane w połówkach lub ćwiartkach, aby zaprezentować ich soczysty miąższ (powierzchnie miąższu, będące po przecięciu na zewnątrz należy zabezpieczyć przed wysychaniem cienką, przezroczystą folią
- sałata i kapusta powinny być regularnie zraszane, nie tylko ze względu na wędnięcie liści, ale również w celu nadania świeżego, atrakcyjnego wyglądu
- ogórki w pojemnikach powinny być układane poziomo (najlepiej w dwóch rzędach obok siebie). W ogromnym stopniu porządkuje to ekspozycję, dając wrażenie ładu i ułatwiając Klientowi dostęp do towaru.

Zasada Nr 7 - Czytelność cenówek

Cena powinna być zawsze bardzo widoczna dla klienta poprzez kolor (najlepiej żółty). Cenówkami informujemy klienta o promocjach, nowościach, cenach dnia.

Zasada Nr 8 - Sposób wydawania towarów

Należy stosować dobre i widoczne wagi, żeby klient miał przekonanie o naszej rzetelności. Nie bójmy się degustacji i możliwości

spróbowania produktu przez klientów. Oznacz to, że nie mamy nic do ukrycia i jesteśmy pewni swojej oferty. Towar podawać powinno się w rękawiczkach. Nie opłaca się oszczędzać na ważnych dla klienta rzeczach np. torby do pakowania. To

niewielki wydatek, a dla klienta duże ułatwienie. Starajmy się pakować towar w najczęściej kupowane jednostki i opakowania. Klient, który potrzebuje 70 dkg towaru, chętniej weźmie 1 kg w czystym i poręcznym opakowaniu.

Mateusz Grojec

CDR O/Kraków

Czym jest metoda kasowa w podatkach?

Metodę kasową wyróżniamy zarówno na gruncie podatku dochodowego jak i podatku od towarów i usług. Mimo takiej samej nazwy nie są one tym samym - występują między nimi spore różnice. Podatnicy, prowadzący podatkową ksiązkę przychodów i rozchodów mają prawo ewidencjonować koszty za pomocą metody kasowej (zwanej też uproszczoną) lub metody memorialowej. Decydując się na jedną z nich przedsiębiorca powinien konsekwentnie przestrzegać zasad występujących w danej metodzie. Brak bowiem możliwości łączenia tych sposobów rozliczania.

Na czym polega metoda kasowa w podatku dochodowym?

Metoda kasowa, nazywana także uproszczoną, polega na ujmowaniu kosztów w dacie ich poniesienia, bez względu na to, do jakiego okresu się odnoszą.

Obowiązek podatkowy przy metodzie kasowej powstaje bowiem w momencie powstania kosztu. Za dzień powstania kosztu uznaje się zaś, co do zasady, dzień wystawienia dokumentu (np. faktury).

Uproszczenie stosowane w metodzie kasowej nie dotyczy wszystkich wydatków. Wyjątkiem są tu zaliczki wpłacane na podatek dochodowy oraz wypłacane wynagrodzenia oraz składki ZUS. Tego typu wydatki należy księgować w dacie ich faktycznej zapłaty.

Należy mieć na względzie, iż prawo do rozliczania tą metodą mają wyłącznie podatnicy prowadzący ewidencję księgową w formie podatkowej księgi przychodów i rozchodów.

Z tej formy rozliczeń nie skorzystają więc podmioty zobowiązane z mocy prawa do prowadzenia pełnej księgowości (ksiąg rachunko-

wych) czyli:

spółki handlowe oraz spółki cywilne, a także inne osoby prawne,,

osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie oraz spółdzielnie socjalne, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równoważność w walucie polskiej 2000 000 euro,

Co istotne, przeliczenia kwot wyrażonych w euro dokonuje się według średniego kursu ogłaszanego przez NBP na dzień 1 października roku poprzedzającego

rok obrotowy (w roku 2017 limit ten wyniósł 8.595.200 zł)

Z racji tego, że jest to bardzo wysoka kwota, zdecydowana większość polskich przedsiębiorców może wybrać metodę kasową jako sposób rozliczania.

Wyboru metody kasowej prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów nie trzeba zgłaszać naczelnikowi urzędu skarbowego, ani uwidaczniać we wpisie w CEIDG. Jest to wewnętrzny, przyjęty przez przedsię-

Czym jest metoda kasowa w podatkach?

biorec sposób ewidencji kosztów. Należy jednak pamiętać, że wybraną metodę trzeba stosować przynajmniej przez cały rok podatkowy.

Metoda kasowa w VAT

Metoda kasowa w VAT nie jest tym samym co metoda kasowa w podatku dochodowym. Przy metodzie kasowej w VAT, VAT należny rozliczany jest w okresie przypadającym na datę uzyskania płatności od klienta. Przed tym terminem nie ma obowiązku, aby ujmować go w deklaracji i rejestrach VAT. Identyczna zasada dotyczy faktur zakupowych- tak więc podatek naliczony można odliczyć w rzeczywistej dacie, w której przypada data płatności.

Od wskazanej wyżej zasady rozliczeń przy metodzie kasowej jest pewien wyjątek. Otóż VAT trzeba rozliczyć, bez względu na zapłatę, jeżeli transakcja jest dokonywana na rzecz osób prywatnych lub firm, które nie są czynnymi podatnikami VAT i minęło 180 dni licząc od dnia wydania towaru lub wykonania usługi.

Co się tyczy podatku VAT naliczonego od zakupu towarów lub usług, można go odliczyć dopiero po opłaceniu faktur. Jeśli faktura została zapłacona w części, to przysługuje prawo do odliczenia VAT-u tylko i wyłącznie od tej opłaconej części.

Faktury sprzedaży i zakupu są wykazywane w rejestrach VAT i deklaracji VAT-7 za okres, w którym dokonano lub otrzymano zapłatę.

Jeżeli uregulowana została wyłącznie część kwoty, to w deklaracji wykazywana jest jedy-

nie ta opłacona część. Pozostała wartość wykazywana jest po uregulowaniu zaległości. W rezultacie takiego działania jedna faktura może zostać wykazana w częściach na kilku kolejnych deklaracjach VAT-7.

Dla kogo korzystna jest metoda kasowa?

Rozliczanie metodą kasową jest korzystne w głównej mierze dla przedsiębiorców, którzy wystawiają faktury z długimi terminami płatności. Opłacalne jest również dla nowych działalności w sytuacji, gdy przedsiębiorca nie jest jeszcze w stanie określić terminu wpływu należności lub gdy spodziewa się pewnych opóźnień w tym zakresie.

Wady

Niewątpliwą wadą metody kasowej jest to, że trzeba śledzić terminy zapłaty przez klienta pilnować która faktura została zapłacona, a która jeszcze nie. Robi się to jeszcze bardziej problematyczne, gdy klient nie zapłaci lub nie uiszczy całej zapłaty jednorazowo, i w związku z tym fakturę rozlicza się wielokrotnie.

Korzystanie z metody kasowej rozliczania VAT nie jest dostępne dla wszystkich podatników. Metoda ta zarezerwowana jest znów wyłącznie dla tzw. "małych podatników", a więc tych, u których wartość sprzedaży brutto w poprzednim roku podatkowym nie przekroczyła kwoty równowartości 1 200 000 euro.

Przeliczenia kwot wyrażonych w euro na złotówki dokonuje się według średniego kursu ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski na pierwszy dzień roboczy października poprzed-

Czym jest metoda kasowa w podatkach?

niego roku podatkowego, w zaokrągleniu do 1000 zł. Tak więc limit sprzedaży uprawniającej do korzystania ze statusu małego podatnika w 2017 roku wynosi 5 157 000 zł.

Podatnik, który chce rozliczać podatek VAT metodą kasową, powinien zawiadomić o tym pisemnie właściwego naczelnika urzędu skarbowego. Zawiadomienie to należy złożyć do końca miesiąca poprzedzającego okres, od którego podatnik ma zamiar stosować metodę kasową.

Wyboru metody kasowej do rozliczeń podatku VAT można dokonać również w trakcie trwania roku podatkowego. Jeżeli jednak podatnik wybierze metodę kasową do rozliczania VAT, to może z niej zrezygnować najwcześniej po upływie 12 miesięcy jej stosowania.

Zawiadomienie o wyborze metody kasowej następuje poprzez złożenie druku VAT-R. W dokumencie tym należy zaznaczyć właściwe pole informujące o wyborze metody kasowej rozliczania VAT oraz wskazać okres, od którego metoda ta będzie stosowana.

Należy pamiętać, że ustawa o VAT zobowiązuje podatników stosujących metodę kasową do umieszczania na fakturach sprzedaży adnotacji "metoda kasowa".

Warto też mieć na względzie, że w przypadku transakcji zawieranych z zagranicznymi kontrahentami metoda kasowa nie ma zastosowania. Wówczas, niezależnie od korzystania z metody kasowej, obowiązek podatkowy powstaje na zasadach przewidzianych dla tego typu transakcji.

Stosowanie metody kasowej a miesięczne rozliczanie podatku VAT

Gdy podatnik, który prowadzi już działalność decyduje się na rozliczanie podatku VAT me-

todą kasową, zobowiązany jest do rozliczania podatku VAT kwartalnie. Wynika to z art. 99 ust. 2 ustawy o VAT.

W związku z tym co trzy miesiące składa w urzędzie skarbowym deklarację VAT na formularzu VAT-7K. Deklarację VAT-7K należy złożyć w terminie do 25. dnia miesiąca następującego po kwartale, którego deklaracja dotyczy. Jeśli 25. dzień miesiąca przypada w dzień wolny od pracy, to termin złożenia deklaracji przesuwa się na najbliższy przypadający dzień roboczy.

Jeśli VAT nie został odliczony w deklaracji za kwartał, w którym płatność (lub jej część) została uregulowana, podatnikowi ma prawo do dokonania odliczenia tego podatku w jednym z dwóch następnych okresów rozliczeniowych.

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku "nowych" podatników. Po zarejestrowaniu przez naczelnika urzędu skarbowego jako podatnicy VAT czynni zobowiązani są oni przez okres 12 miesięcy począwszy od miesiąca, w którym dokonana została rejestracja, do składania deklaracji VAT w okresach miesięcznych.

Tak więc, nawet jeśli podatnik jako metodę rozliczania VAT wybrał metodę kasową to przez pierwsze 12 miesięcy prowadzenia działalności zobowiązany jest do składania deklaracji VAT w okresach miesięcznych.

Mateusz Grojec

CDR O/Kraków

Aspiracje i plany edukacyjne młodzieży – uwarunkowania środowiskowe.

W socjologii zwykle się definiować aspiracje jako dominujące potrzeby, dążenia, wartości zainteresowania jednostki czy grupy objęte silnie umotywowanym zamiarem realizacji, mające jednak wyraźne odniesienie w obiektywnej rzeczywistości: biografii, procesie socjalizacji, środowisku zamieszkania, społecznym pochodzeniu jednostki bądź grupy.

Aspiracje stosunkowo często są przedmiotem badań w obrębie nauk społecznych. Wynika to zarówno z faktu, stosunkowo łatwego wskazania tego zagadnienia, jak i z wagi jakie nadaje się tym badaniom w naukach społecznych. Obok terminu aspiracje pojawiają się często w literaturze przedmiotu zbieżne z nimi pojęcia, takie, jak: plany, orientacje życiowe czy dążenia. W związku z faktem, że aspiracje zazwyczaj dotyczą pewnych dążeń i wartości życiowych szczególnie cenionych w społeczeństwie, zwykle się prezentować je w pewnej hierarchii. Wówczas mówimy, nie tyle o aspiracjach, co o poziomie aspiracji, bądź o zmiennych społecznych wyznaczających ich poziom. Z socjologicznego punktu widzenia, szczególnie ten drugi aspekt jest istotny, bowiem pozwala na swoistą „obiektywizację aspiracji” poprzez odniesienie jej do środowiska w jakim żyje jednostka, a tym samym do społecznie ważnych porównań.

Mówiąc o aspiracjach mamy na myśli przede wszystkim pewne ogólne – jakkolwiek mocno umotywowane – cele, wartości, do których jednostka dąży, bądź chce dążyć. Waga aspiracji wynika jednak z tego, iż zazwyczaj przekształcają się w plany. W przypadku planów mamy do czynienia z konkretyzacją, uszczegółowieniem zamiarów oraz konkretnymi decyzjami, które mają prowadzić jednostkę do ich realizacji. W przypadku wykształcenia jako pewnej cenionej społecznie wartości możemy zatem mówić o aspiracjach edukacyjnych

w kontekście dążenia jednostki do zdobycia jakiegoś poziomu wykształcenia (np. średniego bądź wyższego). O planach powiemy zaś wówczas, gdy jednostka określa konkretny typ szkoły, uczelni, kierunek studiów.

Szczególnie istotne wydają się aspiracje edukacyjne młodzieży. Jest tak dlatego, iż decydują one o ich losach życiowych, przyszłej pozycji zawodowej. Pokazują wartość wykształcenia w młodym pokoleniu, które poprzez swoje aspiracje, a następnie plany i ich realizację są w stanie ukazać nam ważne procesy i mechanizmy w obrębie społecznej struktury. Rzecz jednak w tym, iż w Polsce aspiracje edukacyjne uwarunkowane były społecznie i środowiskowo. O karierach edukacyjnych młodych ludzi decydowało poniekąd „za nich” środowisko zamieszkania i ich społeczne pochodzenie. Zasadnicze procesy różnicowania poziomu aspiracji edukacyjnych przechodziły na linii wieś – miasto, w obrębie statusu społeczno-ekonomicznego (wysoki – niski) oraz poziomu kapitału kulturowego rodziny. Wszystkie te elementy kumulowały się na obszarach wiejskich, które tym samym stawały się środowiskiem na wskroś specyficznym, jak i wdzięcznym obiektem badań socjo-pedagogicznych.

Transformacja ustrojowa 1989 roku sprawiły, iż wiele się zmieniło we współczesnej Polsce. W kontekście aspiracji edukacyjnych młodzieży warto wspomnieć chociażby o prywatyzacji i modernizacji gospodarki, które przyczyniły

Aspiracje i plany edukacyjne młodzieży – uwarunkowania środowiskowe

się do wzrostu zapotrzebowania na wysoko wykwalifikowaną kadrę oraz do wprowadzania reguł merytokratycznych do polityki kadrowej; nie mniejsze znaczenie miały reformy edukacyjne, m.in. umasowienie szkolnictwa wyższego, głównie poprzez dopuszczenie do funkcjonowania szkolnictwa prywatnego czy upowszechnienie szkolnictwa maturalnego. W ich konsekwencji – jak wskazują badania socjologiczne – nastąpiło systematyczne zmniejszanie się różnic w poziomie aspiracji edukacyjnych młodzieży wynikających z dyferensów społeczno-środowiskowych. Pomimo tego, że jest to tendencja systematyczna i względnie trwała, to jednak coraz częściej podkreśla się, że wraz z upowszechnieniem edukacji na poziomie średnim i wyższym dostrzec można proces wewnętrzny różnicowania się poziomu aspiracji edukacyjnych i planów młodzieży. Wynika on z coraz większego znaczenia postępującego procesu wewnętrznego różnicowania się jakości szkół różnego typu oraz ich regionalnego zróżnicowania.

Wprowadzenie tzw. „nowej matury” opartej przede wszystkim na zewnętrznej i porównywalnej ocenie osiągnięć maturzystów sprawiła, że większość uczelni zrezygnowała z przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego (de facto egzaminów wstępnych) na studia. Zmiana ta (rewolucyjna w swojej postaci) miała w założeniu reformatorów tę zaletę, że w obiektywny (w oparciu o obiektywne wyniki egzaminu maturalnego, a nie subiektywne oceny uczelnianych komisji egzaminacyjnych) sposób decydowała o przyjęciu na wyższe

uczelnia. Przed wprowadzeniem „nowej matury” słabe oceny zdobyte na egzaminach maturalnych można było w znacznej mierze zrekompensować dobrze zdanymi egzaminami wstępnymi na studia. Było to możliwe bowiem wyższe uczelnie przeprowadzały postępowanie rekrutacyjne według własnych kryteriów. Warto wśród nich wymienić, m.in.: określenie trybu postępowania kwalifikacyjnego na studia, a tym samym domyślne określenie optymalnego z punktu widzenia kierunku studiów profilu potencjalnego studenta – inny typ maturzysty preferowały egzaminy pisemne, a inny egzaminy ustne; zwyżanie wymagań merytorycznych wobec maturzystów, którego celem było wyłowienia najzdolniejszych spośród nich.

„Nowa matura” – jakkolwiek jest wolna od tego typu mechanizmów – to wprowadza nowy, który może stanowić/stanowi kolejny próg selekcji. Jest nim tzw. poziom zdawania matury. Maturzyści przed przystąpieniem do egzaminu maturalnego muszą się zdecydować na jakim poziomie będą go zdawać. Egzamin na poziomie podstawowym oparty jest na minimum programowym, z kolei na egzaminie na poziomie rozszerzonym wymagana jest znajomość materiału ponadobowiązkowego. To co jest szczególnie istotne w kontekście rozpatrywania mechanizmów selekcyjnych to fakt, że poziom, na którym jest zdawana matura jest uwzględniany podczas procedury rekrutacyjnej przez wyższe uczelnie. W oczywisty sposób waga nadawana wynikom uzyskanym na maturze jest korzystniejsza dla osób, które wybierają poziom rozszerzony, mniej korzystna zaś dla tych, którzy decydują się zdawać na poziomie podstawowym. Zatem o sukcesie edukacyjnym

Aspiracje i plany edukacyjne młodzieży – uwarunkowania środowiskowe

w drodze na studia wyższe zdecydować może nie tylko sam fakt wysokiego wyniku na egzaminie maturalnym, ale również poziom, na którym maturzysta zdecydował się go zdawać. Tym samym wiele wskazuje na to, iż szanse dostania się na studia mogą się rozstrzygać – podobnie jak to było przed zmianą procedury rekrutacyjnej – znacznie wcześniej, aniżeli podczas samego egzaminu maturalnego.

Wykształcenie wciąż stanowi dla młodzieży ważną społeczną wartość. Młodzież cechuje bardzo wysoki poziom aspiracji edukacyjnych. Z jednej strony, upowszechnienie studiów wyższych sprawia, że młodzież ma relatywnie łatwy dostęp do wykształcenia, z drugiej zaś rynek pracy uświadamia konieczność kształcenia, co prowadzi do upowszechnienia studiów. Istotne jest przy tym, iż aspiracje edukacyjne nie zatrzymują się na poziomie magisterium. Często bowiem sięgają one poziomu dodatkowych studiów, bądź doktoratu. Jednak, co trzeba dodać, trend ten jest w odwrocie. Prawdopodobnie jest tak, iż młodzież zdaje sobie sprawę z postępującej inflacji dyplomu wyższej uczelni i chce zdobyć takie wykształcenie, które pozwoli jej zająć wysoką pozycję społeczną (osiągnąć wysoki status) – niekoniecznie wybierając studia podyplomowe bądź doktorat. Ta swoista racjonalizacja - w szerszej perspektywie – przejawia się w „renesansie” zasadniczych szkół zawodowych, które cieszą się coraz większym zainteresowaniem.

Nadal nieco wyższym poziomem aspiracji charakteryzuje się młodzież wiejska aniżeli miejska. Co prawda, różnice na poziomie aspiracji ogólnych są relatywnie niewielkie, to jednak nadal występują – są one jednak pochodną różnic w statusie społeczno-zawodowym rodziny pochodzenia. Przy tym samym poziomie statusu społeczno-zawodowego rodziny pochodzenia młodzież wiejska aspiruje do znacznie niż-

szego poziomu wykształcenia, aniżeli młodzież miejska. Należy jednak podkreślić, iż różnice te w ostatnich latach maleją, co jest wynikiem poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców wsi oraz procesów różnicowania się jej struktury zawodowej (m.in. poprzez coraz liczniejsze migracje mieszkańców miasta na tereny wiejskie).

Istotnym czynnikiem kształtowania się aspiracji edukacyjnych młodzieży jest regionalna dostępność instytucji edukacyjnych. Okazuje się bowiem, iż sieć szkół ponadgimnazjalnych oraz wyższych uczelni, które są w wyraźny sposób zróżnicowane regionalnie, określa wybory edukacyjne młodzieży, a tym samym ich aspiracje. Większe zróżnicowanie sieci szkół ponadgimnazjalnych oraz wyższych uczelni (a tym samym większe różnice w poziomie nauczania) w większym stopniu różnicuje aspiracje edukacyjne. I odwrotnie, im mniejsze zróżnicowanie szkolnictwa (i jego poziomu), tym mniejsze zróżnicowanie aspiracji edukacyjnych;

Młodzież wiejska nieco częściej planuje studia na uczelniach słabszych, częściej w uczelniach niepublicznych, częściej w trybie zaocznym i wieczorowym. Przy czym co ważne plany te są bardzo dobrym predyktorem późniejszych dróg życiowych. Okazuje się bowiem, iż ponad trzy czwarte młodzieży realizuje swoje zamierzenia, trafia do tych szkół, do których aspirowało, w których planowało edukację. Oznacza to, że wiedza na temat planów edukacyjnych młodzieży może służyć do wyjaśniania mechanizmów powstawania nierówności społecznych (i edukacyjnych) na kolejnych etapach ich życia.

Łukasz Jawny

CDR O/Kraków

Wpływ inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców .

Jak zniwelować dysproporcje między miastem a wsią, którą cechuje różnica między poziomem życia oraz dostępem do usług infrastrukturalnych? To na podstawie tego pytania i szukania na nie odpowiedzi zrodziła się między innymi potrzeba badania wpływu inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców.

Teza o korzystnym wpływie rozwoju infrastruktury na poziom życia ludności jest powszechnie akceptowana i ma logiczne uzasadnienie. Sam fakt wyposażenia mieszkania w instalacje wodno-kanalizacyjną, telefon, gaz itp. jest postrzegany jako element wyższego standardu życia w porównaniu z ludnością nie posiadającą tych urządzeń. W szczególności zadania własne z zakresu infrastruktury technicznej obejmują sprawy: gminnych dróg, wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz. Władze lokalne stoją więc przed koniecznością budowy silnego układu tych elementów zapewniając tym samym odpowiedni poziom życia ich mieszkańców. Bowiernie dobrze wyposażona gmina infrastrukturalnie to realna szansa na: nowe zasoby kapitałowe, czyste środowisko i wielofunkcyjny rozwój.

Istota infrastruktury technicznej

Termin "infrastruktura" pojawił się w literaturze ekonomicznej stosunkowo niedawno, bo w latach pięćdziesiątych naszego wieku. Samo pojęcie jednak istniało już w praktyce gospodarczej od dawna. Można próbować doszukać się pewnych synonimów pojęcia "infrastruktura" we wcześniejszych opracowaniach, które jednak stanowią jedynie przybliżenie tego terminu. I tak, na przykład, w litera-

turze amerykańskiej, używano określeń "economic and social overhead capital" jako "ekonomiczny i społeczny kapitał podstawowy" lub "public utilities", czyli "zakłady użyteczności publicznej". W literaturze niemieckiej używano terminu "versorgungswirtschaft" oznaczającego "gospodarkę służącą zaopatrzeniu" i obejmującego publiczne zaopatrzenie w wodę, gaz i energię elektryczną (bez transportu).

Sam termin "infrastruktura" wywodzi się z łaciny. Składa się on z dwóch członów "infra" i "struktura". "Infra" oznacza po łacinie pod, poniżej, a „struktura” budowę, organizację wewnętrzną, układ lub współzależność składników

Infrastruktura dzieli się na dwie zasadnicze podzbiory, a mianowicie:

- Infrastruktury techniczną (zwaną gospodarczą, ekonomiczną)
- Infrastruktury społeczną.

O ile odnośnie infrastruktury technicznej w literaturze przedmiotu panuje zgodność co do obszaru tego pojęcia, to w przypadku infrastruktury społecznej brak jest jednomyślności. Do podstawowych systemów infrastruktury technicznej zalicza się: system transportu (drogowego, kolejowego, lotniczego, wodnego, w tym morskiego), zaopatrzenia w wodę i kanalizację, energetyczny, łączności, ochrony środowiska, a także urządzenia gospodarki ko-

Wpływ inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców .

munalnej, magazyny, chłodnie, urządzenia handlu, centra logistyczne. Infrastruktura społeczna to „ogół podstawowych urządzeń i instytucji społecznych niezbędnych do istnienia, funkcjonowania i reprodukcji społeczeństwa jako całości”.

Na infrastrukturę społeczną składają się zatem systemy świadczące usługi w zakresie oświaty, nauki, kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury fizycznej, administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, bezpieczeństwa, a także organizacje społeczne. W przypadku infrastruktury społecznej najważniejszy jest czynnik ludzki, a więc społeczny, będący podstawowym nośnikiem świadczonych usług i decydującym o jej jakości i używanych dzięki temu efektach.

Istotne znaczenie posiada podział infrastruktury według zasięgu jej przestrzennego oddziaływania. Pozwala on wyodrębnić infrastrukturę o zasięgu:

1. Krajowym bądź regionalnym;
2. Lokalnym (miejskim lub wiejskim);
3. Ograniczonym do jednego zakładu produkcyjnego.

Infrastruktura o zasięgu ogólnokrajowym lub regionalnym, a z reguły również lokalnym, ma najczęściej charakter (i taką nosi nazwę) infrastruktury ogólnego przeznaczenia, służącej szerokiemu kręgowi użytkowników. Infrastruktura o zasięgu ograniczonym do jednego zakładu służy tylko jednemu użytkownikowi. Określa się ją jako infrastrukturę specjalnego przeznaczenia lub infrastrukturę własną zakładu produkcyjnego. Podział infrastruktury na ogólnokrajową i regionalną oraz lokalną stanowi przedmiot zainteresowań dwu odrębnych dziedzin nauki: polityki i planowania regionalnego oraz gospodarki miejskiej. Te dwie dzie-

dziny infrastruktury różnią się dość zasadniczo sposobem kierowania i finansowania zarówno działalności bieżącej, jak i rozwojowej. Pierwsza z nich stanowi domenę działalności państwa i centralnych organów administracji - ministerstwo infrastruktury, natomiast druga - domenę działalności terenowych organów władzy - samorządów.

Z powyższym sposobem klasyfikacji infrastruktury wiąże się w integralny sposób podział urządzeń na obiekty o charakterze liniowym, punktowym i wielkoobszarowym. Urządzenia punktowe to głównie urządzenia produkcyjne, wytwórcze, bądź obiekty infrastruktury społecznej (tym przypadku możemy mówić wyłącznie o urządzeniach punktowych), urządzenia liniowe to sieci przesyłowe, za pomocą, których usługi infrastrukturalne dostarczane są z miejsc ich wytworzenia do miejsc przeznaczenia, natomiast obiekty wielkoobszarowe to tereny parków i innych rodzajów zieleni miejskiej.

Infrastruktura jako czynnik rozwoju lokalnego

Problem znaczenia infrastruktury - zarówno w rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, jak i roli w rozwoju lokalnym - był podejmowany wielokrotnie. Analizy zależności między strukturą zatrudnienia (będącego miarą stopnia rozwoju funkcji pozarolniczych) a poziomem wyposażenia infrastrukturalnego wskazywały na statystyczny związek między tymi zjawiskami.

Gminy monofunkcyjne, o dominującej funkcji rolnictwa w gospodarce, już na początku lat dziewięćdziesiątych charakteryzowały się relatywnie najniższym poziomem infrastruktury

Wpływ inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców .

ekonomicznej w ujęciu syntetycznym. Najwyższy poziom infrastruktury właściwy był dla gmin o wyższym aniżeli średni dla wsi polskiej odsetku ludności zatrudnionej w handlu i usługach oraz gmin o rozwiniętej funkcji turystyczno-rekreacyjnej.

Wykorzystując wyniki cząstkowych klasyfikacji gmin w Polsce pod kątem widzenia infrastruktury i sytuacji gospodarczej (zrealizowanych w ramach projektu „*Wiejskie obszary problemowe, delimitacja przestrzenna i identyfikacja barier rozwojowych*”) sprawdzono czy poziom infrastruktury technicznej skorelowany jest z poziomem rozwoju gospodarczego w układach gminnych. Procedura weryfikacji tej zależności polegała na określeniu przeciętnego poziomu poszczególnych wskaźników, charakteryzujących sytuację gospodarczą w grupach gmin o zróżnicowanym poziomie infrastruktury technicznej. Podstawę oceny infrastrukturalnego zróżnicowania obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury stanowiły wyniki typologii gmin, sporządzonej na podstawie 7 wskaźników bazowych, określających kolejno odsetek mieszkań w gminie wyposażonych w:

- wodociąg sieciowy,
- kanalizację sieciową,
- odsetek ludności w gminie obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków,
- liczbę abonentów telefonicznych na 1000 osób,
- długość dróg gminnych zamiejskich o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km,
- liczbę stacji benzynowych na 100 km,

- liczbę sklepów przypadającą na 100 km.

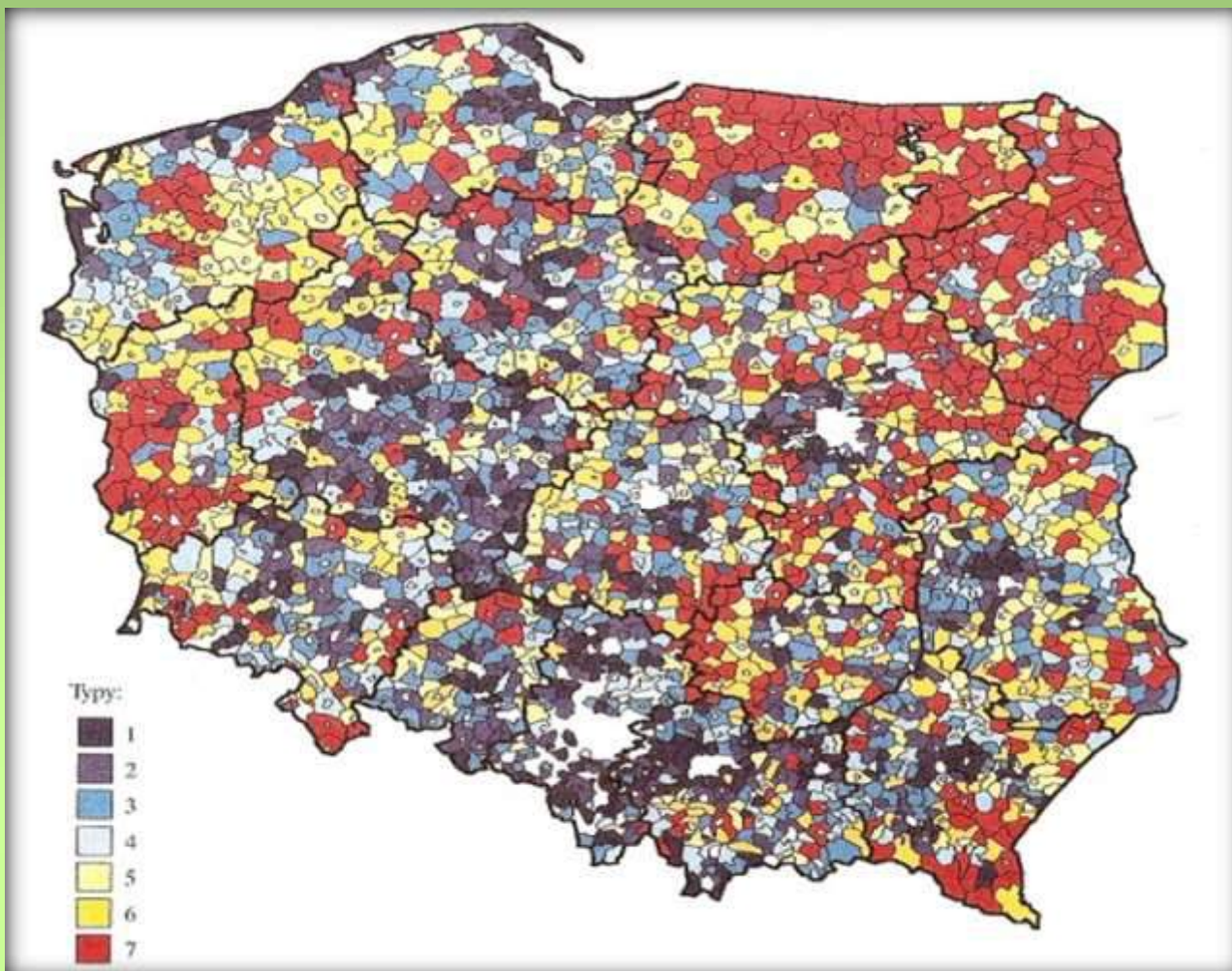
Wyjaśnić tu należy, że zgodnie z konwencją projektu, w ramach którego powstała ta klasyfikacja, typ I skupia jednostki o najkorzystniejszej sytuacji w zakresie infrastruktury, a typ VII — o skrajnie niekorzystnej (rys. 1). Wyniki analiz statystycznych prezentowane są w tabeli 1 (w główce tabeli zamieszczono tylko symbole badanego wskaźnika). Dla każdej z 7 grup gmin o zróżnicowanym poziomie infrastruktury obliczono średnie wartości następujących wskaźników gospodarczych:

- W1 - stopa bezrobocia jawnego.
- W2 - pracujący poza rolnictwem indywidualnym w relacji do liczby ludności w wieku produkcyjnym.
- W3 - udział podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego oraz podmiotów prywatnych, działających w zakresie edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej, w relacji do podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON.
- W4 - dochody budżetu gminy z tytułu udziału w dochodach budżetu państwa, pochodzący od osób fizycznych i osób prawnych na 1 mieszkańca.
- W5 - dochody własne gminy na 1 mieszkańca.

Zestawione informacje wskazują, że między sytuacją ekonomiczną i poziomem rozwoju infrastruktury obszarów wiejskich istnieje statystyczny związek. O sile tej zależności świadczy konsekwencja, z jaką zmieniają się wartości poszczególnych wskaźników w kolejnych „infrastrukturalnych typach gmin”. Dla grupy gmin o skrajnie niskim poziomie infrastruktury wszystkie wskaźniki przyjmują skrajnie nieko-

Wpływ inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców .

Rys. 1. Przestrzenne zróżnicowanie obszarów wiejskich pod względem infrastruktury technicznej.
Źródło: Kłodziński i Fedyszak-Radziejowska.

rzystne wartości. Są to więc gminy o najwyższym przeciętnym poziomie bezrobocia, najniższym poziomie dochodów i niekorzystnej sytuacji w pozostałych wymiarach. Poziom uzyskiwanych dochodów własnych jest dwukrotnie niższy aniżeli w typie I, o relatywnie najlepszym wyposażeniu infrastrukturalnym. Jeżeli przyjrzymy się ich rozkładowi w przestrzeni, to okazuje się, że strefy kumulacji problemów gospodarczych i infrastrukturalnych charakterystyczne są przede wszystkim dla woj. mazowieckiego, świętokrzyskiego i lubelskiego. Co ciekawe, są one bardziej typowe dla centrum aniżeli dla peryferii kraju.

Należy tutaj uważać na jednostronność w traktowaniu infrastruktury jako głównego wyznacznika rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich, uznając, że rzeczywiste mechanizmy procesów rozwojowych są bardziej złożone, współzależne i wielorako uwarunkowane. Należy się zgodzić z tym poglądem, infrastruktura bowiem nie jest czynnikiem sprawczym samym w sobie. Wyposażenie nawet w „pełny zestaw” systemów i obiektów infrastrukturalnych nie wystarcza do zainicjowania procesu rozwoju funkcji gospodarczych na wsi. Jednak infrastruktura zawsze ten rozwój w jakiejś mierze warunkuje, a w niektórych przypadkach może nawet go stymulować.

Wpływ inwestycji infrastrukturalnych na poziom życia mieszkańców .

Infrastrukturalny typ gmin	W 1	W 2	W 3	W 4	W 5
I	9,2	27,2	3,4	219,2	813,3
II	10,3	18,9	3,2	206,3	602,3
III	11,7	17,9	3,1	161,0	509,5
IV	13,8	12,9	2,8	135,9	391,7
V	14,8	11,3	2,7	124,9	382,3
VI	15,5	10,0	2,7	117,5	367,0
VII	16,2	9,2	2,5	114,4	341,2
Średnia dla wsi	13,5	14,2	2,8	141,6	443,8

Tabela 1. Wartość wskaźników charakteryzujących strukturę gospodarczą w typach gmin o zróżnicowanym poziomie infrastruktury.

Źródło: Rosner.

Jak dowodzą badania, niewystarczające wyposażenie infrastrukturalne wsi wpływa niekorzystnie na:

- zainteresowanie potencjalnych inwestorów zarówno w dziedzinie przemysłu, jak i usług;
- powstawanie inicjatyw lokalnych, dotyczących tzw. małej przedsiębiorczości;
- możliwości wykorzystania walorów turystycznych i rekreacyjnych wsi;
- produkcje rolna, jej jakość i wykorzystanie surowców rolniczych oraz zasobów pracy na wsi.

Zgodzić się należy co do kwestii, że obecność nowoczesnego wyposażenia jest warunkiem przyciągania inwestorów. Konkurencję o inwestora zewnętrznego wygrywają te regiony (gminy), które oferują atrakcyjniejsze warunki lokalizacyjne. Z tym, że nie jest to jedyny i wystarczający czynnik. Między wyposażeniem infrastrukturalnym a wzrostem aktywności gospodarczej nie zachodzi żadna automatyczna interakcja. W strategii pobudzania aktywności gospodarczej i przyciągania inwestorów

w wyposażeniu infrastrukturalnemu musi towarzyszyć cała gama czynników. Na różnice w poziomie aktywności gospodarczej w gminach o analogicznym wyposażeniu infrastrukturalnym wpływ mogą mieć specyficzne uwarunkowania lokalne, występujące zarówno po stronie czynników ograniczających, jak i stymulujących. Pewne rodzaje działalności mogą napotykać barierę związaną np. z niską jakością siły roboczej, peryferyjnością, zbyt małą pojemnością rynku lokalnego. Pewne czynniki mogą natomiast poszerzać zakres i skalę działań gospodarczych. Nie sposób nie wspomnieć tu o walorach przyrodniczych, korzystnym położeniu w stosunku do miast, bliskości przejść granicznych itp.

Michał Wnęk

CDR O/Kraków

Możliwości wykorzystania cieków i zbiorników wodnych na obszarach wiejskich. Elektrownie wodne.

Stan zasobów wodnych w Polsce w porównaniu z innymi krajami europejskimi jest niewielki i w dużym stopniu zależy od opadów, zalicza się tu wody powierzchniowe w rzekach, jeziorach i zbiornikach wodnych oraz wody podziemne. Obecny stan zasobów wodnych w kraju jest wynikiem m. in. nieprawidłowo prowadzonych działań melioracyjnych w rolnictwie i leśnictwie w latach powojennych oraz zauważalnych w ostatnich latach zmian klimatu, co spowodowało m.in. nasilenie się zjawisk ekstremalnych tj. susze i powodzie, zwiększone zagrożenia pożarowe terenów leśnych i rolniczych, spadek poziomu wód gruntowych, przesuszenia siedlisk, zwiększenie szybkości odprowadzania wody, zmniejszenia powierzchni terenów podmokłych czy zaniku różnorodności biologicznej.

Ochroną przed zjawiskami ekstremalnymi miały stać się duże zbiorniki retencyjne. Jednak stosunkowo niewielka całkowita ich pojemność, wynosząca ok. 4 mld m³, stanowiąca niespełna 6% objętości średniego rocznego odpływu nie daje pełnej możliwości ochrony przed powodzią i suszą, a także nie gwarantuje odpowiedniego zaopatrzenia w wodę. Możliwości retencyjne sztucznych zbiorników wodnych w Polsce są zatem bardzo niewielkie. Dlatego tak istotne jest lokalne zachowanie istniejących, zwłaszcza niewielkich obszarów wodno-błotnych lub ich odtworzenie poprzez dziania małej retencji.

Mała retencja polega m.in. na gromadzeniu wody w niewielkich zbiornikach poprzez zatrzymywanie lub spowalnianie spływu wód, przy jednoczesnym zachowaniu i wspieraniu rozwoju krajobrazu naturalnego.

Działania małej retencji mają na celu likwidację

przyczyn i skutków pogorszenia naturalnych stosunków wodnych poprzez spowalnianie odpływu wody na terenie całego kraju, minimalizację skutków suszy, przeciwdziałanie

powodzi i odtworzenie lub zachowanie istniejących obszarów wodno-błotnych m.in. poprzez wspieranie środowiskowych metod retencjonowania wody tj. zachowanie naturalnych „zbiorników retencyjnych”, renaturyzacja siedlisk podmokłych, czy integracja działań różnych podmiotów

pozwalająca na uzyskanie efektu ekologicznego.

Siłą małej retencji wodnej jest jej oddziaływanie lokalne wpływające na rolnictwo, leśnictwo i środowisko naturalne.

Spośród różnych form retencjonowania znaczącą rolę odgrywają małe zbiorniki wodne. Tworzą one cenne przyrodniczo lokalne enklawy wodne charakteryzujące się bogatą różnorodnością biologiczną, poprawiają bilans wod-

Możliwości wykorzystania cieków i zbiorników wodnych na obszarach wiejskich.

ny, mają zastosowanie gospodarcze oraz duże znaczenie dla życia wielu gatunków roślin i zwierząt. Zawsze stanowiły ważny element w otoczeniu człowieka i przez całe stulecia były budowane na potrzeby gospodarcze oraz w celach estetycznych wzbogacających i urozmaicających krajobraz.

Przykładem wykorzystania cieków i zbiorników wodnych na obszarach wiejskich jest *Pstrąg Ojcowski*.

Pstrąg Ojcowski to firma rodzinna, założona przez pasjonatów, którzy postanowili przywrócić świetność stawom znajdu-

jącym się w sercu jednego z najpiękniejszych parków narodowych

w Polsce: Ojcowskim Parku Narodowym.

Celem jest odnowa hodowli pstrąga potokowego, propagowanie świadomego i etycznego chowu, edukacja społeczności w zakresie historii regionu oraz tradycji kulinarnych.

Pstrąg Ojcowski to firma rodzinna, założona przez matkę i córkę, które postanowiły przywrócić świetność przedwojennym stawom, znajdującym się w sercu Ojcowskiego Parku Narodowego. Pstrąg Ojcowski wędzony jest produktem tradycyjnym z Małopolski zarejestrowanym przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zaś firma Pstrąg Ojcowski należy do Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne, zrzeszającej producentów i restauratorów którego celem jest zachowanie i rozwój regionalnych tradycji kulinarnych charakterystycznych dla danych regionów Unii Europejskiej.

Decyzją Małopolskiej Organizacja Turystycznej Pstrąg Ojcowski został zakwalifikowany

do projektu promującego dziedzictwo kulinarne Małopolska - Wieś dla Smakoszy.

Pstrąg Ojcowski od lipca 2015 roku należy do Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne (European Network of Regional Culinary Heritage), zrzeszenia producentów, przetwórców, restauratorów i sprzedawców z poszczególnych regionów członkowskich Europy, mające na celu zachowanie i rozwój regionalnych tradycji kulinarnych charakterystycznych dla danych regionów. Obecnie Sieć zrzesza 30 regionów członkowskich, z 1114 członkami.

W 2005 r. pierwszym polskim członkiem Sieci zostało województwo warmińsko-

ma-zurskie, które pełni obecnie rolę lidera, ze 143 zarejestrowanymi podmiotami. Członkami Sieci są także regiony: zachodniopomorski, pomorski, wielkopolski, kujawsko-pomorski, mazowiecki, dolnośląski, opolski i świętokrzyski.

Tradycja hodowli pstrągów potokowych w Ojcowie sięga lat 30. ubiegłego wieku. Pstrągarnia powstała w 1935 roku na gruntach księżnej Ludwiki Czartoryskiej i była jedną z pierwszych tego rodzaju w regionie. W 2014 roku nieużywane, przeznaczone do naturalizacji stawy objęła w dzierżawę Magda Węgiel razem z córką Agnieszką Sendor. Nakładem ciężkiej pracy i pełnego zaangażowanie nie tylko z sukcesem udało się przywrócić świetność hodowli pstrąga potokowego ale również stworzyć wspaniałe miejsce do wypoczynku, relaksu a także doznań kulinarnych.

Znaleźć je można w samym sercu Ojcowskiego Parku Narodowego, około 1km od parkingu

Możliwości wykorzystania cieków i zbiorników wodnych na obszarach wiejskich.

pod Zamkiem w Ojcowie przy punkcie widokowym Jonaszówka. Na skrzyżowaniu szlaków do Groty Łokietka, Bramy Krakowskiej i Doliny Sąpowskiej. W ogródku grillowym serwuje się oryginalne Pstrąg Ojcowski w wersji wędzonej lub grillowanej. Do dyspozycji gości jest około 60 miejsc siedzących, duży na 160m² taras wraz z leżakami oraz łódka, którą można wypłynąć na staw.

Stawy pstrągowe w Ojcowie swój wyjątkowy charakter zawdzięczają malowniczej lokalizacji, naturalnemu mikroklimatowi oraz krystalicznie czystej i dobrze natlenionej wodzie z potoku Młynówka. Połączenie tych czynników, a w efekcie imitacja górskiego potoku czyli naturalnego środowiska pstrągów potokowych, stwarza doskonałe warunki do hodowli.

Pstrągi wędzone i grillowane, w jak najmniej skomplikowanej, prostej formie. Pstrągi są zawsze świeże, nie mrożone, gdyż właścicielki stawiają na jakościowe, zdrowe produkty. Specjalnością jest Pstrąg Ojcowski wędzony naturalnie na drewnie bukowym bez dodatku konserwantów czy sztucznych barwników. Pstrągi podawane z lokalnym pieczywem. Do pstrągów polecane jest wino z lokalnych winnic, pyszne i zdrowe soki bio Marurer, wody mineralne z Wysowej Zdrój oraz piwa z regionalnych browarów.

Energetyka wodna (hydroenergetyka) zajmuje się pozyskiwaniem energii wód i jej przetwarzaniem na energię mechaniczną i elektryczną przy użyciu silników wodnych (turbin wodnych) i hydrogeneratorów w siłowniach wodnych (np. w młynach) oraz elektrowniach wodnych, a także innych urządzeń (w elektrowniach maretermicznych i maremotorycznych). Energetyka wodna opiera się przede wszystkim na wykorzystaniu energii wód śródlądowych (rzadziej mórz w elektrowniach pływowych)

o dużym natężeniu przepływu i dużym spadzie mierzonym różnicą poziomów wody górnej i dolnej z uwzględnieniem strat przepływu. Wykorzystanie w elektrowniach energii wód śródlądowych oraz pływów wód morskich polega na zredukowaniu w granicach pewnego obszaru (odcinek strumienia, rzeki, część zatoki) naturalnych strat energii wody i uzyskaniu jej spiętrzenia względem poziomu odpływu. Poza energetycznym, elektrownie wodne zbiornikowe mogą spełniać jednocześnie inne zadania, jak zabezpieczenie przeciwpowodziowe, regulacja przepływu ze względu na żeglugę. Duże znaczenie mają elektrownie wodne szczytowo-pompowe, pozwalające na użycie wody jako magazynu energii. Rozwój hydroenergetyki jest uzależniony od zasobów energii wód, tzw. zasobów hydroenergetycznych. Dla Polski dominujące znaczenie hydroenergetyczne mają dolna Wisła oraz Dunajec. W 1990 produkcja energii elektrycznej z energii wód w Polsce wyniosła 3,3 TW h, a na świecie ok. 2162 TW h. Ostatnio coraz większą uwagę poświęca się energetycznemu wykorzystaniu niewielkich cieków wodnych przez budowę tzw. małych elektrowni wodnych; w pierwszej kolejności dotyczy to tych cieków, na których istnieją już urządzenia piętrzące wykorzystywane do innych celów. Za rozwojem hydroenergetyki przemawia fakt, że koszt energii elektrycznej produkowanej w elektrowni wodnej jest niższy niż energii elektrycznej produkowanej w elektrowni cieplnej.

Waldemar Gorajczyk

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Krakowie

Piotr Rachwał

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja
w Krakowie, Wydział Rolniczo-Ekonomiczny,
Zakład Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa

VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa na temat drobnych gospodarstw

W dniach 29-30 czerwca 2017 roku odbyła się VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa na temat drobnych gospodarstw rolnych organizowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie wspólnie z Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie. Honorowy patronat nad konferencją objął Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Krzysztof Jurgiel, oraz Rektor Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie prof. dr hab. Włodzimierz Sady. Projekt finansowany był w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

W konferencji uczestniczyło ponad 250 osób, przedstawiciele rolników, izb rolniczych, członków organizacji pozarządowych działających na obszarach wiejskich, przedstawiciele świata nauki, doradców, agencji rządowych, przedsiębiorców, samorządowców. Temat Konferencji - "Innowacyjność obszarów wiejskich na terenach zurbanizowanych" był kolejnym nawiązującym do problematyki obszarów o rozdrobnionej

strukturze agrarnej. Rolnictwo oraz gospodarstwa rolne pełnią w miastach i w ich otoczeniu ważne funkcje ekonomiczne i społeczne oraz funkcje ekologiczne i kulturowe. Ziemia wykorzystywana rolniczo jest częstym obiektem pożądania ze strony inwestorów, chcących ją przekształcić na cele pozarolnicze, w tym budowlane, czy przeznaczone dla gospodarki komunalnej. Jest ona także, i o tym nie zapominajmy, nadal ważnym czynnikiem stanowiącym potencjał w zakresie produkcji żywności, zwłaszcza na potrzeby lokalnej społeczności.

Wśród wiodących tematów Konferencji poruszana była problematyka miast, w których w polskiej tradycji gospodarowania znaczącą rolę zajmują pracownicze ogródki działkowe. Przed laty (a obecnie już znacznie rzadziej),

prowadzona w nich była produkcja ogrodnicza, istotna dla budżetu i kuchni gospodarstw domowych. Prelegenci podkreślali, iż obecnie są one ogrodami hobbistycznymi i rekreacyjnymi. Zwrócono także uwagę na przy-

szłość rolnictwa na terenach zurbanizowanych, gdzie podczas wystąpienia uzasadniono stwierdzenia, iż rolnictwo nie stoi na straconej pozycji, a przeciwnie coraz więcej przesłanek wskazuje na to, że otrzymuje ono nową szansę i może stanowić bardzo cenny element zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych.

Podczas Konferencji zostały zaprezentowane przez przedstawicieli świata nauki, m.in. dr Alinę Żróbek-Różańską, wyniki badań z zakresu uwarunkowań przekształceń użyt-

VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa na temat drobnych gospodarstw

ków rolnych na obszarach zurbanizowanych. W dalszej części wykładów, omówiono również możliwości rozwoju produkcji warzyw w pobliżu dużych miast na przykładzie gminy Igołomia Wawrzeńczyce. Uczestnicy konferencji wysłuchali także wystąpień zagranicznych prelegentów z Austrii, Niemiec, Hiszpanii, Rumunii, Litwy, Ukrainy oraz Bułgarii.

Konferencji towarzyszyła prezentacja działalności oraz dorobku instytucji i organizacji okołorolniczych takich jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencja Rynku Rolnego, Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, oraz Małopolska Izba Rolnicza.

Drugiego dnia konferencji odbyły się dwa wy-

jazdy studyjne prezentujące rolnictwo na terenach zurbanizowanych. Podczas pierwszej trasy uczestnicy mogli oglądnąć Rodzinne

Ogródki Działkowe

„Pasternik”, Instytut Zootechniki w Balicach oraz zagrodę Edukacyjną

„ranczo Artemidy”. Druga trasa natomiast była typowo rolniczą, pierwszym jej punktem była wizyta w Ro-

dzinnym Ogródku Działkowym „Nowalijka I”, pozostałe dwa miejsca to gospodarstwo rolne Pana Krzysztofa Ciesielskiego oraz Gospodarstwo rolne Pana Krzysztofa i Ryszarda Gorzałczany.

Łukasz Jawny

CDR O/Kraków

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Projekt opracowany przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 -

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Zachodnie nowatorskie "drogowskazy" na rzecz rozwoju rolnictwa w Polsce

„Zachodnie nowatorskie "drogowskazy" na rzecz rozwoju rolnictwa w Polsce" to temat wyjazdu studyjnego zrealizowanego w dniach 02-07 września br. przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie w ramach planu działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 na zlecenie Sekretariatu Regionalnego KSOW województwa małopolskiego.

W wyjeździe uczestniczyło 16 osób, w skład których wchodził przedstawiciel lidera projektu – Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, partnerów: Konferencje Naukowe Piotr Rachwał, Małopolskiego Stowarzyszenia Doradców Rolnych, Stowarzyszenia Centrum Edukacji Tradycja i Współczesność oraz pozostałych instytucji: Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Karniowicach, Małopolskiej Izby Rolniczej, UR w Krakowie, Małopolskiej Sieci LGD i Związku Młodzieży Wiejskiej.

Wyjazd dotyczył dobrych praktyk z zakresu nowatorskich pomysłów w rolnictwie oraz upowszechniania wiedzy w zakresie optymalizacji wykorzystywania przez mieszkańców obszarów wiejskich, zasobów środowiska naturalnego.

Uczestnicy odwiedzili placówki naukowe, takie jak: Uniwersytet Rolniczy w Pradze oraz Technologiczny Uniwersytet w Monachium, w których zapoznali się z naukową działalnością uczelni oraz kierunkami kształcenia. Podczas wyjazdu szczególne zainteresowanie uczestników wzbudziła forma sprzedaży bezpośredniej przez gospodarstwa w Niemczech i Austrii, takie jak: Rosa Kuh (różowa krowa), farma Schilmeieri czy Biohof Burger. Gospodarstwa te specjalizują się w sprzedaży swoich produktów z automatów, dzięki czemu konsu-

ment może w kilku miejscach zakupić ich towary, m.in. bezpośrednio u rolnika, czy w Norymberdze. Innym przykładem sprzedaży bezpośredniej była firma Adamah BioHof, specjalizująca się w sprzedaży bezpośredniej produktów przetworzonych i nieprzetworzonych pochodzących z własnego gospodarstwa bezpośrednio konsumentowi w formie wysyłanych paczek. Szczególne zainteresowanie uczestników wyjazdu wzbudziła fabryka Horsch, w której zwiedzających przyjął sam właściciel Michael Horsch. Przedstawił on genezę powstania firmy oraz oprowadził po jednej ze swoich fabryk. Na zakończenie wyjazdu szeroki obraz funkcjonowania rolnictwa w Austrii został przedstawiony podczas spotkania z tamtejszą Izbą Rolniczą, której spektrum działalności pokrywa się z działaniami naszej Izby Rolniczej, nie mniej jednak jej budżet oraz siła nacisku oddziaływania na władze jest znacznie większa.

Łukasz Jawny

CDR O/Kraków

Zachodnie nowatorskie "drogowskazy" na rzecz rozwoju rolnictwa w Polsce

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Projekt opracowany przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

